

Nr 127.

Av herr **Norling**, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behov.

Kungl. Maj:t har i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen »att såsom bidrag till underhåll av åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behov — inom de orter, där landsting eller hushållningssällskap vart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta laboratorium eller bekosta ej mindre lokal för detta jämte bostad eller hyresmedel för kemist och assistent än även avlöning för dessa och laboratorietjänaren, ävensom de årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp av böcker och inventarier för stationens behov — å *extra stat* för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, kronor 80,000, att utgå till varje station med 6,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall för ifrågavarande ändamål disponera återstoden av anslaget.»

De ifrågavarande kemiska stationerna äro som bekant belägna i Kalmar, Halmstad, Jönköping, Skara, Örebro, Västerås, Härnösand och Visby. I hela norra hälften av riket existerar sålunda endast en enda statsunderstödd kemisk station, nämligen den i Härnösand, och längst hela östkusten från Härnösand till Kalmar finnes ingen dylik station. Emellertid har i Gävle på enskilt initiativ inrättats en av Gävle stadsfullmäktige, Gävleborgs läns landsting och Gävleborgs läns hushållningssällskap ekonomiskt understödd kemisk station, vars verksamhet — enligt vad denna motion åtföljande bilagor med synnerlig tydlighet giva vid handen — är av stor betydelse för näringslivet i orten. Jag vågar därför finna det önskvärt, att denna kemiska station kommer i åtnjutande av statsanslag i likhet med de förut omnämnda, redan statsunderstödda

stationerna. Som ytterligare skäl härför tillåter jag mig åberopa — utöver vad av bilagorna framgår — *dels* att stationens fortvaro kan anses hotad, därest icke statsanslag kan beredas, *dels* att stationens nedläggande påtagligen skulle medföra mycket stora olägenheter för orten.

Gävle är ju Norrlands största stad, med betydande sjöfart och mångsidig industri. Staden är utskeppningsort för diverse industrialster och råvaror, varibland må nämnas pappersmassa, såväl kemisk som mekanisk, samt malmer av olika slag. Från Dalarne utskeppas så gott som året runt över Gävle järnmalm i betydande kvantiteter, vilken malm provtages i Gävle. Det säger sig självt, att denna provtagning förbilligas högst väsentligt genom kemiska stationens befintlighet i Gävle. Såväl stadens egna som den omgivande rika bruksbygdens industriarter måste emellanåt provtagas och analyseras. Vidare erfordras ofta provtagningar och undersökningar å importerade varor, såsom kol, gödningsämnen och fodermedel, och slutligen må erinras, att lantbruket i orten ofta är i behov av de tjänster en kemisk station kan erbjuda.

Med stöd av vad jag sålunda anfört och under hänvisning till vad motionens bilagor ytterligare vitsorda med avseende på stationens behövlighet för orten, får jag föreslå,

att riksdagen måtte besluta *antingen* att det av Kungl. Maj:t begärda beloppet, 80,000 kronor, till understöd åt åtta kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behov, höjes med högst 8,000 kronor, och Kungl. Maj:t därigenom beredes tillfälle att bevilja understöd jämväl åt kemiska stationen i Gävle; *eller*, därest det av Kungl. Maj:t begärda anslagsbeloppet icke anses böra höjas, att detsamma måtte så disponeras, att understöd ur detsamma kan utgå jämväl till nämnda kemiska station.

Stockholm den 21 januari 1921.

N. S. Norling.

Avskrift.

Bilaga 1.

På begäran av doktor Sten Tydén få vi som vår åsikt uttala, att Gävle kemiska stations verksamhet är mycket gagnelig för såväl länets landsbygd som de större samhällena. Särskilt torde lämpligen böra påpekas, att för Norrland finnas endast följande kemiska stationer: nämligen uti Gävle, Härnösand och Luleå. Skulle eventuellt Gävle kemiska station på grund av bristande existensmöjligheter nedläggas, skulle detta för Gävleborgs läns innbeyggare helt säkert innebära avsevärda olägenheter.

Gävle den 20 september 1920.

För Aktiebolaget Landtmannaförbundet
Allan Rehnström.

Rätt avskrivet intyga:

H. Hedlund.

J. Löfblad.

Avskrift.

Bilaga 2.

Utdrag av protokoll, hållet vid sammanträde med hälsovårdsnämnden i Gävle den 11 november 1920.

Härvid voro fogade en del handlingar rörande verksamheten vid Gävle kemiska station.

Efter tagen del härav beslöt nämnden avgiva det utlåtande, att en kemisk station vore för samhället av stort gagn och betydelse, och att dess nedläggande skulle medföra allvarliga olägenheter. Vid sådant förhållande och då anledning funnes till det antagande, att verksamheten å Gävle kemiska station icke kunde utan förlust fortsättas, därest anslaget från staden ej höjdes, ansåg hälsovårdsnämnden sig böra på det sätt tillstyrka ansökningen, att sökanden borde för verksamheten under år 1921 av staden erhålla ett anslag av 3,000 kronor.

Som ovan

In fidem:
Erik Leksell.

På begäran får jag härmed intyga, att Byggnadskontoret vid upprepade tillfällen haft anledning att i och för analysundersökningar av tapeter, färgämnen samt vattenlednings- och brunnsvatten m. m. anlita Gävle kemiska station, och får jag på grund av sålunda vunnen erfarenhet såsom min mening uttala, att det bör ligga i stadens intresse, att en kemisk station härstädes förefinnes.

Gävle den 12 november 1920.

C. Y. Zacco.

Gävle stads byggnadschef.

Härigenom intygas, att Gävle kemiska station, som av Gävle Köpmannaförenings medlemmar i stor utsträckning anlitas för varuundersökningar av diverse slag, är en för ortens affärsliv nödig och nyttig inrättning, samt att det för ortens köpmän skulle medföra en avsevärd olägenhet, om stationen på grund av otillräckliga anslag måste nedläggas.

Gävle den 15 november 1920.

För Gävle Köpmannaförening

Herman Sandelin.

Sven Marin.

På begäran får jag härmed intyga, att tullkammaren vid upprepade tillfällen haft anledning att i och för analysundersökningar av inkommande och utgående varor av skilda slag anlita Gävle kemiska station, och får jag på grund av sålunda vunnen erfarenhet såsom min mening uttala, att densamma varit och är till största gagn för tullkammaren, affärsmän och industriidkare, samt att, genom den avsevärda tidsvinst och de minskade kostnader, som befunnligheten av en härvarande kemisk station faktiskt åstadkommit, det sålunda bör ligga i stadens och nejdens intresse, att kemiska stationen genom beviljande av nödiga anslag sättes i tillfälle att fortsätta sin gagnande verksamhet.

Gävle den 15 november 1920.

Wilhelm Torén.

Tullförvaltare.

Rätt avskrivet intyga:

J. Löfblad.

S. Ohlson.

Bilaga 3.

*Utdrag av protokoll, hållet vid lagtima landsting i Gävleborgs län
å Stadshuset i Gävle nedannämnda dagar år 1920.*

Den 15 september.

§ 119.

Föredrogs och bifölls följande betänkande:

»Utskottets för jordbruket och de andra näringarna samt kommunikationsväsendet betänkande med anledning av föreståndarens för Gävle kemiska station av konungens befallningshavande i länet förordade begäran om ett anslag av 2,000:— kronor till uppehållande av stationens verksamhet år 1921. (Nr 147 i Landstingshandlingarna.)

Ehuru anslaget till stationen föregående år höjdes från 500:— till 1,000:— kronor, synes framställningen vara förtjänt av landstingets bifall. Av skrivelsen bifogade handlingar framgår, att den till föreståndaren utgående behållningen är oskäligt liten, särskilt med hänsyn till att å denna plats kräves en väl kvalificerad person. Föreståndaren, fil. d:r Sten Tydén, framhåller, att Gävle kemiska station icke utan ökade anslag kan drivas av en person, som helt ägnar sig åt skötseln av densamma. Av uppgifter rörande kemiska stationers ekonomi för år 1919 inhämtas, att de kemiska stationerna i allmänhet åtnjuta mångdubbelt större anslag än Gävle kemiska station. Av redogörelsen för stationens verksamhet inhämtas, att 1,046 undersökningar utförts under år 1919. Motsvarande antal var år 1918 1,313 och år 1917 1,448, alltså en avsevärd nedgång. Med hänsyn till den obestridda nytta anstaltens verksamhet medför för länet finner utskottet sig på grund av det anförda böra tillstyrka framställningen.

Det vid anslaget sedan några år tillbaka fästade förbehållet, att anstaltens räkenskaper och förvaltning under anslagsåret må granskas av en av landstinget utsedd revisor, torde bibehållas.

Utskottet får sålunda hemställa,

att landstinget måtte för år 1921 åt Gävle kemiska station bevilja ett anslag av 2,000 kronor att uttaxeras i den mån tillgängliga medel ej förslå, skolande anstaltens

räkenskaper och förvaltning för nämnda år granskas av en av landstinget utsedd revisor.

Gävle den 14 september 1920.

På utskottets vägnar:

Jonas Jonsson.

Från det justerade protokollet rätt utdraget betygar.

Gävle den 7 januari 1921.

Fingal Mellin.

Landstingskamrerare.

Bilaga 4.

Utdrag av protokoll, hållet vid ordinarie sammanträde med Gävleborgs läns hushållningssällskap å Gävle slott den 13 december 1920.

§ 18.

Innehavaren av Gävle kemiska station, fil. d:r Sten Tydén, hade i skrivelse den 20 sistlidne september med bifogande av berättelse över kemiska stationens verksamhet under år 1919 samt revisionsberättelse för samma tid anhållit att för år 1921 få komma i åtnjutande av ett anslag å 4,000 kronor till understöd för upprätthållande av kemiska stationens verksamhet.

Sedan av förvaltningsutskottet utrönt, att i jämförelse med andra kemiska stationer inom landet Gävle kemiska station åtnjuter relativt låga o:tsbidrag, och att det ej synes finnas utsikter, att stationen skall komma i åtnjutande av understöd från enskilt håll, hade utskottet enligt överlämnat protokoll från sammanträde den 15 sistlidne november beslutat att hos hushållningssällskapet förorda, att anslaget till kemiska stationen måtte för år 1921 höjas till 2,000 kronor.

Förvaltningsutskottet hade med hänsyn till behovet inom orten av en kemisk station och då under nuvarande förhållanden Gävle kemiska station icke torde kunna upprätthållas, om ej bidragen till densamma höjes, beslutat biträda förvaltningsutskottets förord, att hushållningssällskapets bidrag till kemiska statio-

nens upprätthållande måtte höjas för år 1921 från för innevarande år fastställt belopp, 1,000 kronor, till 2,000 kronor.

Vid ärendets föredragning yrkades av direktören Rehnström, att sällskapet ville för år 1921 tilldela innehavaren av Gävle kemiska station ett till 3,000 kronor förhöjt anslag.

Sedan överläggningen förklarats avslutad och herr ordföranden efter framställd proposition å de tvenne föreliggande förslagen förklarar förvaltningsutskottets förslag med övervägande ja antaget, begärdes votering och uppställdes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som bifaller förvaltningsutskottets förslag röstar

ja

den det ej vill röstar

nej

vinner nej har sällskapet beslutat i överensstämmelse med herr Rehnströms yrkande.

Voteringen utföll med 26 ja mot 30 nej, vadan hushållningssällskapet beslutat att för år 1921 bevilja fil. dr Sten Tydén ett anslag å 3,000 kronor till upprätthållande av Gävle kemiska stations verksamhet.

Ex protokollo

A. Flytström.

Bilaga 5.

Utdrag av protokoll, hållet vid Stadsfullmäktiges i Gevle sammanträde den 30 december 1920.

§ 505.

Sedan föreståndaren för Gevle kemiska station, filosofie doktorn Sten Tydén i skrivelse till drätselkammaren och stadsfullmäktige gjort framställning om beviljande av ett anslag å 4,000 kronor för år 1921 till upprätthållande av Gevle kemiska station, så hade till stadsfullmäktige i ärendet inkommit de handlingar, vilka tryckts såsom bihang No 82 till beredningsutskottets utlåtanden och memorial för innevarande år.

Såsom yttrande i ärendet hade beredningsutskottet anfört följande:

»Kemiska stationens föreståndare har för år 1921 begärt ett anslag å 4,000 kronor. Anslaget från staden för innevarande år uppgår till endast 1,500 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 3 saml. 37 häft. (Nr 126—127.) 2

Drätselkammaren har för 1921 föreslagit samma anslagsbelopp som för innevarande år, under frambållande att berörda belopp måste anses fullt motsvara stadens intresse av den kemiska stationen. Hälsovårdsnämnden har däremot förordat ett belopp av 3,000 kronor.

Enligt vad utskottet inhämtat, har landstinget för 1921 höjt anslaget till stationen från 1,000 till 2,000 kronor samt hushållningssällskapet likaledes höjt anslaget från 1,000 till 3,000 kronor.

Utskottet finner visserligen, att det av drätselkammaren förordade anslaget om 1,500 kronor bör kunna höjas till 2,000 kronor men därmed anser också utskottet, att staden till stationen lämnat det högsta bidrag, som bör ifrågakomma, i synnerhet som ett dylikt bidrag uppgår till samma belopp som landstingets anslag, ehuru landstinget enligt utskottets uppfattning har ett väsentligt större intresse av stationen än staden.

Utskottet hemställer därför,

att stadsfullmäktige måtte besluta, att för understöd av Gevle kemiska stations verksamhet under år 1921 tilldela dess föreståndare filosofie doktor Sten Tydén ett anslag å 2,000 kronor, mot rätt för staden att utse en revisor för granskning av stationens räkenskaper och förvaltning; och bör berörda belopp upptagas i 1921 års stat för uttaxering.

Emot innehållet i utskottets förslag hade reservationer avgivits av herrar *Ernst Andersson* och *Sandelin*, vilka båda tillstyrkte ett anslag åt Gevle kemiska station för år 1921 av 3,000 kronor.

I ärendet uppkom överläggning, därunder herr *Sandelin* yrkade den ändring i utskottets förslag, att anslaget till Gevle kemiska station för år 1921 måtte höjas till 3,000 kronor. Med herr *Sandelin* förenade sig herrar *von Post*, *Holmström*, *Nygren* och *Norling*.

Herrar *Adolf Olsson* och *Löfgren* förordade däremot antagande av utskottets förslag oförändrat.

Sedan herr *Borgmästaren* talat för beviljande av det högre anslaget å 3,000 kronor samt jämväl herr *Nordlander* i ärendet yttrat sig, förklarades överläggningen avslutad.

Herr *Ordföranden* erinrade härefter, att, med hänsyn till bestämmelserna i § 18 mom. 2 d) i förordningen om kommunalstyrelse i stad, för bitall till ettdera av de nu föreliggande särskilda förslagen erfordrades, att beslutet härom biträdades av två tredjedelar av de röstande.

Med avseende å propositionsordningen vid den blivande omröstningen beslöto stadsfullmäktige, att proposition först skulle framställas å herr *Sandelins* yrkande. I händelse detta förslag vunne erforderlig majoritet, vore frågan därmed avgjord, varom icke skulle omröstning ske beträffande utskottets förslag. Därest icke heller detta senare förslag bleve med föreskriven majoritet antaget, vore frågan om anslag till Gevle kemiska station för denna gång förfallen.

Härefter upptogs till avgörande herr *Sandelins* förslag om beviljande åt Gevle kemiska station av ett anslag för år 1921 å 3,000 kronor, därvid särskilda

propositioner framställdes å *dels* bifall till *dels* avslag å samma förslag. Herr Ordföranden förklarade sig härvid finna, att propositionen å bifall till herr Sandelins yrkande besvarats med öfvervägande ja.

Sedan härom begärts omröstning, anställdes votering enligt följande godkända voteringsproposition:

»Den, som vill bifalla herr Sandelins förslag, röstar

ja;

den, det ej vill, röstar

nej;

vinna ja med en majoritet av två tredjedelar av de röstande, är herr Sandelins förslag av stadsfullmäktige antaget, men i annat fall hava stadsfullmäktiga beslutit avslå samma förslag.»

Denna votering utföll med 28 ja mot 16 nej, och hade sålunda föreskri- ven majoritet för bifall till herr Sandelins förslag icke blivit uppnådd.

Till protokollet antecknades, att vid den nu anställda voteringen röstat för bifall till ja propositionen herrar vice Ordföranden, Johansson, Nyström och Hallin, fröken Östlund, herrar Nygren, Frydén, Norling, Svensson, C. M. Andersson, Delin och Ekberg, fröken Sundbom samt herrar Norden, Holmström, Björk, Sandelin, Flensburg, von Post, Carlsson, Lindblom Mattsson, Nordlander, Axel Olsson, Wallén, Gustafsson, Brodin och Forsström samt för bifall till nej-propositionen herr Ordföranden fru Hallin samt herrar Adolv Olsson, Bergsten, Löfgren, P. J. Andersson, Sandlin, Hessling, Zandell, Lind, Larsson, Blom, Holm, Hellström, Hallman och Hallström.

Vid häre ter å utskottets förslag framställd proposition blev utskottets förslag av stadsfullmäktige enhälligt antaget.

Som ovan

In fidem:

Knut Lindberg.

Rätt utdraget från stadsfullmäktiges justerade protokoll, som efter föregången kungörelse offentligt upplästs den 10 januari 1921; betygar

Ex officio:

Knut Lindberg.

Bilaga 6.

Meritförteckning.

Född den 23 februari 1878 i Vendels församling av Uppsala län, avlade jag mogenhetsexamen vid Uppsala högre Allmänna läroverk 1897, i skrevs som student vid Uppsala universitet januari 1898, avlade därstädes filosofisk kandidatexamen i ämnena matematik, mekanik, astronomi, kemi och geologi med mineralogi maj 1903 samt filosofisk licentiatexamen i ämnena kemi och geologi med

mineralogi januari 1906. I maj 1911 försvarade jag en kemisk avhandling vid Lunds universitet för vinnande av filosofisk doktorsgrad. Vid olika tillfällen, sammanlagt 1 år, har jag tjänstgjort som assistent vid kemiska stationen i Västerås. Höstterminen 1904 genomgick jag frökontrollkurs för professor A. N. Lundström i Uppsala. Våren 1905 bevistade jag föreläsningarna i jordbrukslära vid Ultuna lantbruksinstitut och utförde en del agrikulturkemiska analyser på laboratoriet därstädes. Våren och sommaren 1906 besökte jag flera utländska laboratorier samt arbetade vid statslaboratoriet i München under professor von Bayer. Från september 1906 till november 1907 var jag anställd som föreståndare för Surahammars bruks kemiska laboratorium och utförde dessutom samtliga hållfasthetsprov därstädes såväl för statens järnvägar som för brukets egen räkning. Vintern 1907—1908 studerade jag cellulosatillverkningen under professor Peter Klasons ledning vid kungl. Tekniska högskolan i Stockholm och blev samtidigt förklarad kompetent att utföra arsenikundersökningar enligt nådiga instruktionen av den 7 december 1906. Därefter praktiserade jag 7 månader vid Kramfors sulfidfabrik, i det jag deltog i samtliga till sulfidbranschen hörande göromål. Sedan hösten 1908 har jag varit anställd som extralärare i kemi och fysik vid Alnarps lantbruksinstitut. Jämte de föreläsningar jag under denna tid hållit för lantbruksskolan, lägre mejeriavdelningen och trädgårdsskolan, har jag även föreläst för lantbruksinstitutets elever i organisk kemi och kvalitativ kemisk analys samt på egen hand lett såväl deras kvalitativa som agrikulturkemiska laborationer. Såsom extralärare vid institutet har jag utfört en hel del agrikulturkemiska analyser av olika slag för institutets räkning. Sedan januari 1919 har jag varit assistent på Alnarps kemiska station och har i denna egenskap för Malmöhus läns hushållningssällskap verk tällt olika analyser; dessutom har jag under nämnda tid varit assistent vid de lokala fältförsöken inom länet. Sedan januari 1910 har jag varit anställd såsom assistent vid svenska smörprovningarna i Malmö. Under höstterminen 1911 har jag vid fysiska institutionen i Lund fullgjort erforderliga laborationer för betyget med beröm godkänd i filosofie kandidatexamen. År 1913 blev jag av kungl. lantbruksstyrelsen förklarad kompetent till föreståndare vid statens kemiska stationer.

Våren 1914 erhöll jag av kungl. lantbruksstyrelsen ett resestipendium, med hjälp av vilket jag besökte en del svenska kemiska stationer, olika kemiska institutioner i Köpenhamn och arbetade vid agrikulturkemiska laboratoriet i Münster under professor Königs och Boemers ledning med mikroskopisk undersökning av diverse fodermedel. På grund av världskriget nödgades jag avbryta min studieresa, som jag tänkt avsluta i München för att ytterligare fortsätta de mikroskopiska undersökningarna under professor Hiltners ledning.

Samma sommar var jag prisdomare på lantbruksutställningen i Malmö.

I maj månad innevarande år övertog jag den kemiska stationen i Gävle, där min verksamhet numera är förlagd.

Från trycket utgivet:

Di-tioglykolatosyra jämte några salter och additions derivat. (Akad. avh. Lund 1911).

Några ord om elektrokali (Lund 1913).

Jämförelse mellan saltsyrelösligt kali i fonolit, fältspats-eloktrokali, leptit och leptit-elektrokali (Svensk kemisk tidskrift n:r 6 1913). Jämte dessa skrifter har jag publicerat en del smärre i Tidskrift för lantmän.

Gävle den 20 november 1919.

Sten Tydén.

Fil. d.r.

Att denna meritförteckning är fullt överensstämmande med oss visade handlingar intygas härmed:

Henrik Enström.

Fängelsedirektör, Gävle.

Sven Marin.

Auditör, Gävle.

Rätt avskrivet intyga:

J. Löfblad.

S. Ohlson.

Uppgift rörande kemiska stationernas ekonomi för år 1919.

Bilaga 7.

[210165]

Stockholm, Svenska Tryckeriaktiebolaget 1921.

	Kalmar	Halmstad	Jönköping	Skara	Örebro	Västerås	Härnösand	Visby	Gävle år 1920
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
<i>Inkomster:</i>									
Anslag av st. ord.	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000	—
» » extra	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000	—
» » hushållningssällskapet									
kontant	3,680	—	2,100	6,000	2,000	5,419	7,870	—	1,000
lokal	—	—	900	2,000	—	—	—	—	—
bränsle och lyse	—	—	700	—	—	—	—	—	—
» » landsting	2,500	13,694	750	—	4,500	—	10,959	5,800	1,000
» » staden	—	—	—	—	—	—	—	—	1,500
Analysinkomster n. = netto	br.	br.	n.	n.	n.	n.	n.	—	—
br. = brutto	5,812	6,113	2,660	7,042	13,270	8,462	6,630	—	—
						prov. 1908			
<i>Utgifter:</i>									
Lön och hyresbidrag till förestånd.	5,800	10,532	4,850	3,500	4,000	4,500	9,167	—	—
Förest. ink. av anal	1,937	1,528	2,660	7,020	2,381	2,820	2,211	—	—
Lön- och dyrtidstillägg till extra									
assistent	—	—	1,800	—	5,888	2 810	4,880	—	—
Lön och dyrtidstillägg till assistent	5,065	5,352	3,800	6 500	8,256	4,955	6,187	—	—
Lön till vaktmästare	2,930	878	—	2,500	1,814	1,665	2,721	—	—
Arvode till extra biträde	1,300	4,392	—	—	840	—	—	—	—
Hyra för lokal	1,500	1,250	900	—	666	1,714	1,750	—	—
Bränsle	1,475	789	700	—	1,018	—	3,362	—	—
Gas och elektrisk ström	—	—	—	—	—	909	455	—	—

Västerås ... begär år 1920 5,000
Jönköping.. » » » 2,000

Rätt avskrivit intyga:

J. Löjblad.

S. Ohlson.